

*Anno 1602 den 9 Februarij sint die tzamptlicke
broederen van het Westerclassis versammelt binnen
Ruijnen, geloijert by den scholtes ende in de kercke
die christelicke sake verhandelt, ende is tot presidem
geeligeert HENRICUS BOKELMANNUS, tot scribam HEN-
RICUS MEINNARDI RAEDT.*

Nomina presentium:

HENRICUS BOKELMANNUS, Ruijnen,
HENRICUS MEINNARDI RAEDT, Nijeveen,
HENRICUS PETREUS, Beilen,
JOANNES MERANUS, Colderveen,
JOANNES NYERCEN, Suijdwolde,
GERARDUS MUIJLERT, Fledder,

1) „[hem geven]”, er staat alleen „he” en twee doorgestreepte letters.

MELCHIOR AERNHEM, Rolde,
 GERARDUS GEORGII, Westerborck,
 AEGIDIUS JOANNIS, Dwingelo.

Absentes:

STEPHANUS NICOLAI Havelte, is omtrent te 9 uren gecomen.

JOANNES CHRISTIANI Blistein, is omtrent te 10 uren gecomen.

1. Is besloten, dat men opt versoeck van den schoelmeester te Rolde een verschrijvinge mede te delen aen den heren Staten te Assen.

2. JOANNES CHRISTIANI is verelaecht vant classe van Sevenwolde, hoe he onordentlicken een beroep van Wolveghae vercregen heeft, ende aldaer gepredickt ende die sacramenta bedient heeft.

3. Is mede bij den broederen besloten, dat JOANNES CHRISTIANI niet geacceptiert zal worden int examen vermits zijn lichtveerdicheyt ende andere onordentlicke dingen, den broederen voorgedragen, ende voorts a dato deses sick te onthouden des predickdienst binnen Blijstein ende in onsen classe.

4. Die beroepinge, diewelcke JOANNES CHRISTIANI avergelevort heeft, sal men bestellen in den classe van den Sevenwolde ende daerbij een schrijvinge te doen nae eysch der saecke.

5. Op het depreceren ende ootmoedich bidden JOANNIS CHRISTIANI wort ende is geresolviert lestlick, dat he den 23 Februarij aencomende sick den examini classis op sine kosten zal onderwerpen ende sententiam confirmationis verwachten, onderdes sick in den predickdienst (sonder vorder genie[tinge] der opcompsten) toe Blijstein verholden mit der verpl[ichting] ende vaster verbindinge, derwile he te Blystein geen stichtinge can maken, sick in een anderen deenst albereets heeft ingelaten, dat he oock tegenst aencomenden Meij sick op een anderen plaets ordentlicker wijze verfoege. Bij faute van dien zal gestrenger tegen hem geprocediert werden. Thoe meerder bevestenisse zal vormelter JOANNES deses met egener handt ondertekenen.

JOANNES CHRISTIANI 1) bekenne als versch.

6. In questioser saecken tusschen JOANNEM JODOCI, schoelmeester toe Beilen, ende den pastoer darsulvest erkennen und sluten de broederen des classis van Drenthe, nu ter tijt thot Ruinen versamelt zijnde, dat die pastor den schoelmeester zal geven die upkumpsten der costery thoe Beilen na quota der tijt, de he de schoelen heeft bedenet. Wen overst dit jaer verlopen is, welckes sick op aencomenden Paeschen endiget, zal

1) Eigenhandige onderteekening.

by beleven des pastoers staen mit den schoelmeester opt nije thoe accorderen, dewyle in vorigen contract van genen sekeren tijt gemeldet is. Des zal overst die schoelmeester den pastoer syne verteerde costen betalen ende henferner sick selvest van syner besoldungh onderhouden. Undedes averst zal die schoelmeester christlick unde fredsaem mit sinen pastoer unde der gemeente in aller getrouwicheyt synes schoeldienstes leven unde sick, als hierin gespecificiert is, genoegen lathen. Actum Runen den 10 Februarij anno 1602.

7. Is besloten, dat men die E. heeren Gedeputierden vermanen ende van hun begeren zal, dat se die verordonierde bededaghen in den landtschap Drenthe aen den predigers gelieven ende in tijts wt te schriven.

8. Item is verordoniert, dat HENRICUS BOKELMANNUS, HENRICUS PETREJUS, STEPHANUS NICOLAI ende HENRICUS MEINNARDI RAEDT hun zullen den 23 Februarij aencomende verfoegen alhier te Ruijnen om JOANNEM CHRISTIANI te examineren. Ende doch is een ider van de dienaren verorloft te moghen compareren ende int examen vrij sijn sonder costen derzelviger dienaers.

9. Is besloten, dat JOANNES MERANUS ende HENRICUS MEINNARDI RAEDT zullen een zegel dem classe vant Westerquartier na hun ontfangene instructie¹⁾, ende greeet zijnde zal tclassis sulcx doen betalen.

10. Item is nog besloten, dat men aenholden ende versoecken zal aen de Gedeputierde, dat die ingesetenen van Nijeven gedronghen ende daertoe gehouden worden, dat se hun schoele weder leveren ofte bouwen wederom aen den dijck op den olden plaets setten ende stellen, mits den schoeldienaer aldaer oock bevelende des somers schoele te holden.

11. Is besloten van weghen tmisbruick der echtetaet, dat men aenholden zal, dat die Gedeputierde (naedemale vele sodomitische sonden ende andere vleschelicke lusten tot argernisse der vromen hier ende daer gedaen) wert afgeschafft²⁾ ende nae Sijne Genade placcaet verbeteret.

12. Noch is besloten, dat men aen den heer ALBERT LANCKHORST zal schriven, dat he geen trouwe zal verrichten tusschen personen, die buijten incomen wt onsen lande Drente.

13. Item is besloten, dat die pastoer van Overeest ende Ihorst zullen verschreven worden om te compareren den 23 Februarij, ende dat se geen andere personen wt andere dorpen tegenst ordungh der kereken sullen trouwen.

1) Hierop zou moeten volgen: laten verveerdigen of iets dergelijks.

2) Deze zin loopt niet af, omdat er woorden ontbreken.

14. Generaliter is besloten, dat men versoecke ende aenholde an den Gedeputeerden, dat die kerckvoochden soe olden als nije rekenschap ende reliqua doen in tegenwoordigen hun pastoer ofte dienaer des h. evan., ofte so daer ter plaets gheen wonende is, die naeste predicant daertoe be-roepen wort.

15. Die schoelmeester te Dwingel zal verschreven worden om den 23 Februarij binnen Ruijnen te compareren.

16. Sal mede aen S. Genaden aengehouden worden, dat die olde paep van Westerborch mach verordoniert, opgelecht ende geboden worden te vertrecken, opdat den predicant van den stanck mach ontleedicht ende vrij-gemaect worden, diewyle he grote moijte ende boosheijt is wtrichtende, etc.

17. Is besloten, dat men aen den Gedeputeerden zal versoecken, dat dije olde ende nieuwe kerckvoochden (daer eenige opspraek is) constringere om rekenschap ende reliqua te doen.

18. Naedien dat die scholtes te Havelte een leen ofte viccarie onbehoerlicken tot hem treckende is ende tzelvige tot zynen privaten nut aenwendet, so sal men sulcx bij den E. heeren versoecken, dat sulcx mach gebrijckert worden tot onderholdinge van een vroom schoelmeester, tot reparatie van de kercke ende pastoershuijs.

19. Sal men mede versoeck doen aen den heeren te Assen, dat se gheen procuoers dulden noch toelaeten tegenst den predicanten te procederen, velemin te lasteren ofte onbehoorlicke woorden laten geschien van den procuoers op den dienaren des g. w.

20. Is geaccordiert ende besloten, dat gene predicanten noch schoelmeesters den Gedeputierden zullen mogen clagen ofte om eenige saecken versoeck doen sonder advijs des classis.

21. Item is oock besloten, dat men versoecken ende aenholden zal aen de E. heeren, dat se die overste van Dicklinghe bedwingen ende daertoe holden, dat die pastoriebehuysinge binnen Ruijnen opgemaect worde nae luyt die fondatie, ende den prediger zijne gedane uncosten ende verschotene pennigen gerestitueert worden.

22. Item die heeren te vermanen, dat die vacerende kercken met vrome dienaren des h. e. (by raet des classis) mogen versyen worden.

23. Sal men oock die E. heeren vermanen, dat se nijet toelaeten eenige schoelmeesters in dienste sonder consent dem classe ende predicant der plaetze.

24. Item sal men versoecken aen S. G. graeff WILHELM LUDWICH onsen stadtholder, dat den afgestelden siechmeester binnen Beylen

SMUIJSINGH gecorrigeert ende gestraft worde om zijnen groten lasteringhe ende moetwille, dien he den prediger bewysende ende doende is.

25. Also HENRICUS PETREJUS den tzamptlicke broederen sijne grooten armoet, jamer ende schaden heeft te kennen gegheven, is besloten, dat men schriuen ende versoecken zal aen D. PETZELIUM te Bremen om dilai ende wtstal zijner resterende pennigen, ende aen S. Genaden aenholden om te vercrijgen een vacerende kercke, ende bij den broederen diezelvige een jaer bedienen tot profijt van HENRICO vorss., opdat also syne schuldt daermede mochte betaelt worden van den classe.

26. Is besloten, dat HENRICUS PETREJUS ende HENRICUS MEINNARDI RAEDT sullen trecken nae Leeuwerden aen S. G. van wegghen het classis om nae hun instructie versoeck doen ende alle nodige saecken S. G. aendienien.

27. Noch is besloten, dat HENRICUS PETREJUS, HENRICUS BOKELMANNUS ende JOANNES MERANUS den 16 Februarij aencomende alle nootwendige saecken nomine classis den E. heeren Staten binnen [Assen] voorstellen, ende te kennen geven ende mede versoecken om CARST VAN LINGHEN voor een excutoer te verwarven.

28. Mede zal aengehouden worden by die E. heeren Gedeputierden, dat die geestlicke landen, als pastorien, viccarien ende andersins niet meerder met schattingen beswaert noch belast worden, tzij van ordonaris als extraordonaris lasten ende schattingen, gelijk dat van oldesher gedaen ende gebruijcklick is gewest.

29. Lestlick is censura morum geholden, ende nae neerstige ondersoeckenge is befonden (Godt zy loff), dat die tzamptlicke dienaren present zijnde gesont in leer ende leven worden befonden 1).

[Uitspraak der synode te Groningen in de zaak van SIMON PHILEUS 2) en resolutie tot een generale kerkvisitatie].

Alss unlangss van den predigern der landtschap Drente eine sententie over SIMONEM PHILEUM, predigern tho Meppell, iss gefellet und uthgesprokenn, welcker hirvor in deem classicalen boke pag. 23 3) getekent steidt, unde SIMON van solcker sententie, also darinne he mit unrechte solde besweret sijn, an den wollgebor. herrnn WILHELM LUDWIG, graffn tho Nassau unsen g. h. stadtholder, sick beropenn und beklaget hefft unde

1) Hierop volgen in het h.s. twee onbeschreven bladzijden, fol. 28.

2) Ook gedrukt bij Magnin, *Kerkl. Gesch. van Drenthe*, bijl. p. 82, 83.

3) Zie hiervoor bl. 29.

dan S. G. durch ein sonderling schriben dese sake an den sijnodum in der stadt Gronningen, im Maio deses jahrs 1602 gehalten, hefft gerovoiert mit befehll, dat de sijnodus de gantze sake twischen de predigern up Drente und SIMONEM sampt alle acten und stuckenn flitichlick erkundigenn, betrachten und erwegen, und wadt darvan des sijnodi ordell sijn mochte, S. G. schriftlick averschicken solden, so hefft gemelter sijnodus na veelfoldige handlinge in deser saken befundenn, wo de acta sijnodalia solckes van wort tho wort uthwisenn, dat de upgedachte sententie der predigerenn in Drente aver SIMONEM jegen de kerckenordnung stridich und ock up gene vaste fundamenten offte bewissreden, mit welcker man deselve verantworten mochte, gegrundet sij ¹⁾, angesehen nicht blicket van enige vorgande rechtmetige trappen der censur over SIMONEM, de man in desen na dem worde Gades schuldich wass tho holdenn, und ock de strengheit van deselve sententie genochsam uthwiset, dat de predigers nicht gantz freij van alle affecten gewest sijn, ock gehne kerklike personen thokumpt jemandt mulctam pecuniariam up tho leggen, velemin tho arbitrale correctie tho condemnieren, unde dat de predigeren in Drente mehr hadden behort de ehrlike testimonia, SIMONI van de gemeinte tho Meppell mitgedelet, an tho sehenn, also dat se schlichtliken, wat de 12 mannen van Meppell hebben geklaget, sunder enige documentenn tanquam acta et probata angenommenn hebbenn.

Derhalven hefft de sijnodus verklaert, dat de bovengemelte sententie van null und unwerden iss tho achten und stellet uth krafft ehrer autoritet, ehr van S. G. verlehnet, SIMONEM wedder in sijn gehell umme overall, war den herrn beleven wert en tho beropen, idt sij binnen oft buten der Drente, den predigstoell na ordnung deser kercken tho mogen bekleddenn, beholtlick allein dat, nadem de van Meppell nu jegenwordich mit einen anderen ehrbahrn, gelerden und godtsaligen prediger versehen sindt und SIMON tho Gellmuden den denst bekleddet, he nicht wedderkehren sall tho Meppell.

Iss vorder vam sijnodo geordelt, dat de upgemelte sententie over SIMONEM, im protocoll der predigern in Drente registreert, sall gecancellert und vernichtiget werdenn. Und umb reden desen sijnodum moverende wort vor gudt ingesehenn, dat de predigern in Drente sollen upholdenn van ehre classicale vergaderinge, bedt dat S. G. van desen soll verwittiget sijn und darin wider gedisponeret hebbenn.

Darbeneven hefft de sijnodus SIMONEM ock ernstlick vermanet, dat nadem he ein bedaget man und oldt kerekendener iss, he up sick sulvest

¹⁾ In marg. staat: „Verba sententiae synod. Groningh.“ Vergel. Acta syn. prov. VII, bl. 45.

und sinen denst flitige achtung geven, sijnen kop matigen und nu vordan sick vor alle frombde bemoujingen wachten und nemande ghene occasie van uprohr oft moijte in kercken oft politie geven soll.

Hefft ock wider ordinert de partijen hinc inde under einander sick tho versonen.

Actum Gronningen 4 Junij dess jahrs 1602, in sijnodo Gronningensi.

Hirup hefft wolgemelter unser g. h. stadholder (entfangen und erwogen hebbende dese acta) ein generall visitation der kercken und predigeren in Drente angestemmet und dartho gecommittet de E. ehrnfest STEPHEN HOORNEKENS und HINRICK SELBACH, Gedeputeerden, und HEIMRICK VAN ROSSUM, landschriver van Drente, samt dominum JOHANNEM ACRONIUM 1) tho Gronningen, dominum JOHANNEM SPRENGERUM in dem Dam, HINRICUM HOUBINGIUM upt Sandt und WIGBOLDUM HOMERUM in dem Oldenampt respective pastoren, umme sick thosamen tho transporterenn in de landtschap Drente und allenthalven, dar de kercken mit predigers versehen sijn, mit behorlike und dartho nothwendige wegen sick particulerlick tho informeren van lehre, levent, handell und wandell der predigern in Drenthe und ander kercklike personen, und alles wat se comen tho vernemen, pertinentelick bij geschriffte stellenn und datsulve S. G. oversenden sullen umme darin wider tho versehen na behoren.

Hebben ock S. G., darmit dese visitatie desto vogliker verrichtet werde, de classicale vergaderinge in Drente wider tho cessenem befohlenn, bedt dat S. G. der upgedachten commissarien rapport gehort hebbende, einmall grundtlick und mit vullenkamene kennisse der saken darup solde gedispeneret hebbenn, ordinerende und befelende uth krafft der commission, so S. G. van de Generaliteit deser provincien heft entfangen, den samptliken predigeren, kerckvogeden, schollmeistern, schulden, officieren und allen anderen, de dit enichsijns mochte angahn, dat se de upgemelte committerden in de effectueringe van tghene vornompt iss, ernstlick vorstahn, obedieren, assistern und sonder respect van iemende up alles behorlike und wahre tuchenisse geven und vorklaringe dhon sullen, up poena dat de contraventors daraver datlick van ehr ampten geprivert oft anderssins na gelegenheit gestraffet sullen werdenn.

Allsus gedahn under S. G. handt und segell int leger vor den Grave, den 24 Julij anno 1602.

So hebben hirup de gemelte commissarii thovolge S. G. befelen de visitation der kercken in Drente verrichtet, und wadt se darin befunden, S. G. pertinentlick und schriftlick ingebracht, de ock volgens den 13 und

1) Na „Acronium“ is doorgehaald „predig.“

14 Octob. deses jahrs in Gronningen darup sekere resolutien gestellet und tho effectueringe derselvigen sampt wedderanstellungen der classen in Drente und anordnunge eines gudenn kerekenregimentes wedderumme sekere commissarien verschreven und in Drente geschicket, und en volgende instruction gnadiglick mitgedelet, alsuss van wort tho wort ludende.

Copia ex originali.

WILHELM LODWIG, graff tot Nassau, Catzenelbogen, Vianden, Dietz ende herr tot Beiltein, statholder ende capitain generall van Vriesslandt, stadt Gronningen, Omlanden, Drente etc. doen tho wethen, dat wij diverse klachten gehort hebbende over de disordre und missbruken, in de kerekendisciplin van der landtschap Drente vornoemt ingecropen, goetgevonden hadden in Septembri laestleden eine generale visitatie bij de personen, hirunder genominert, te laten doen, diewelcke uns denvolgens van alles gedaen hebben volcomen ende pertinent rapport, warup wij ripelick gelet met advis derselver unser gecommitterden up den 13 und 14 deses sekere resolutien ende punten darover gearrestert ende tot finale effectueringe van deselve ene classicale vergaderinge tegens den ersten Novemb. thokamen ins closter Assen angestemt hebben, omme welck behorliken ende met frucht tho celebreren also gequalificerde, in kerkelike saken wel erfarne und insonderheit van der vornomenden visitatie grondelick geïnformerde personen notsakelick worden vereischt, so ist dat wij gecommittert und geauthorisert hebbenn, committeren ende autoriseren mitsdesen die edle ehrenf. STEFEN HORNKENS und HINRICK VAN SELBACH, Gedeputerd. der vorschreven landtschap, sampt de werdige und hochgelerde MENSCH ALTING, JOHANNES ACRONIUS, JOHANNES SPRENGER, HINRICK HOUBING ende WIGBOLDUS HOMERUS, predigers dess godtlikenn worts, omme up morgen wesende den 1 Novemb. sick tho vinden in den closter Assen ende aldar met den geapproberden predigers der vorgenomeden landtschap die vorschrevenen resolutien unde punten tho wercke tho stellen ende teffectueren na hare forme ende inhoud, ende insonderheit die vacerenden predigampten met gode, bequame ende godtsalige personen opt spodigste te versien, ende gedurende die vacaturen dieselve bij de naest daran gesetene predigers off anderssins na gelegenheit bedienen te latenn, die kerckenordnung, in dander Geunierde Provincien gebrukelick ende voer enige jaren in die vorgenomede landtschap solennelick ingevoert, wederomme met dartho nodige ordre te bestedigen, het point nopende die Drentsche classes under den sijnodum van deser provincien tho brengen ernstlick tho bevorderen, den h. Gedeputerden der vorgenomede landtschap te dien einde die hochnodicheit van dien dermaten remonstrerende, dat sie ende haere principalen doer sie verstaende sulckes thot ghen prejudicie der landtschap int geringeste tho trecken haere principalen ende

sie darop resolveren mogen, solcks alles tot Gades ehre ende upbouwinge sijner h. gemeente dienstlick ende nodig is, ende vorts generalick alles anders tho doen, te beraemen, te resolveren, tordineren ende tho statueren, wes sie met gemeenen advis onder sich tot mesten dienst ende welstandt ende vornamentlick tot conservatie van goede ordre ende kerckelike discipline der kercken van der vorgenomeden landtschap befinden sollen tho behoren. Ordoneren ende befehlegg daromme allen kerckendieners, costers ende schollmesters sampt kerckvogeden ende vorts allenn ende ein iegeliken, soe dese enichsins soude mogen angahen, die vorgenomede unse gecommitterde int exerceren ende effectueren van dese commissie ernstlick tho verstaen, obedieren end respecteren, ock des noot doen verstaen, obedieren end respecteren up poene van darover [als] perturbateurs van de gemene rust der cristeliker kercke exemplairlick gestraft te wordenn, also wij tselve vor den dienst der kercken nodig bevinden. Gegeven under unse handt end segell tot Gronning. den 31 Octob. 1602.

Understundt: WILHELM LODWIG, graff zu Nassau 1).
